

ja ruotsinno on alaviitteessä, välillä suomenkielinen lähdeteksti on alaviitteessä. Tämä on lopulta pientä eikä häiritse lukukokemusta.

Swanströmin kirja on kiitollinen tutustumiskohde. Lyhyt teos koostuu suppeista, mutta ytimekkäistä artikkeleista, joista kauhisteleva ja moralisoiva sävy puuttuu tyystin. Sodan ajan sotilaspapit tekivät sen, mitä he siinä tilanteessa osasivat. Kirjan voi lukea lisätäkseen ymmärrystä sodan ja uskonnon suhteista nyt, kun sotilaat taas partioivat Euroopan suurkaupungeissa ja Itä-Euroopassa tykitkin jo laulavat.

NIKO HUTTUNEN
DOS., ESPOO

**MATTI HYVÄRINEN,
MARI HATAVARA & LARS-
CHRISTER HYDÉN (ED.)**
**The Travelling Concepts
of Narrative. Studies in
Narrative 18. Amsterdam,
Philadelphia: John
Benjamins Publishing
Company 2013. 311 s.**

Yksi 2000-luvun taitteen laajalle levinneimpiä ilmiöitä humanististen tieteiden kentällä on ollut niin kutsuttu kerronnallinen käänne (narrative turn), jonka voi nähdä osailmiönä tai jatkumona 1900-luvun kielelliselle käänteelle (linguistic turn). Kertomus (narrative) ja tarina (story) ovat tutkimustermeinä levinneet kirjallisuustieteestä niin yhteiskuntatieteiden, psykologian kuin teologiankin kentille monitieteisen teoreettisen pohdinnan saattamina.

Hedelmällisiltä vaikuttavien uusien tutkimuksellisten avauksen lisäksi kerronnallinen käänne on herättänyt keskustelua myös huolestunein äänenpainoin. Tutkimustilannetta reflektoivassa teoreettisessa keskustelussa on esitetty perusteltu epäily, että disipliinien välisten rajojen

ylitysten myötä kertomuksen käsite on laventunut siinä määrin, että sen merkitys on käynyt hämäräksi. Tämä kerronnallisen tutkimuksen monitieteisyydestä johtuva ongelma on tarkasteltavan artikkelikokoelman lähtökohta. Kuten teoksen johdantoluvussa ongelma kiteytetään: "If narrative is everywhere and everything, is it anything anymore?"

Artikkelikokoelman ovat toimittaneet Tampereen yliopiston sosiologian professori Matti Hyvärinen ja Suomen kirjallisuuden professori Mari Hatavara sekä Lars-Christer Hydén, joka toimii sosiaalipsykologian professorina Linköpingin yliopistossa. Kokoelman neljäntoista artikkelellä taustalla on monitieteinen ja monikansallinen tutkijakunta. Kirjoittajakunta edustaa humanistisia tieteitä laajasti lingvistiikasta kirjallisuudentutkimukseen ja sosiologiasta psykologiaan.

Kokoelman kokonaiskysymyksenasettelun kannalta perustava on Hyvärisen avausartikkeli, jossa hän Mieke Balin teoksen *Travelling Concepts in the Humanities* (2002) innoittamana tarkastelee kertomuksen käsitettä humanististen tieteiden kentällä vaeltavana ja muotoaan muuttavana matkalaisena. Jo aiempiin kertomuksen käsitehistoriaa kartoittaviin tutkimuksiinsa nojaten Hyvärinen päätyy esittämään, että tulisi oikeastaan puhua yhden kerronnallisen käänteen sijasta vähintään neljästä.

Ensimmäisen kerronnallisen käänteen Hyvärinen sijoittaa strukturalistisen kirjallisuudentutkimuksen ja sosiolingvistiikan nousuun 1960–1970-luvuilla. Tämä oli innoittamassa 1970-luvun historiografista keskustelua, jossa kiisteltiin kerronnallisen muodon ja historiallisen menneisyyden välisestä suhteesta: onko menneisyys kerronnallisesti jäsentyvää ja löydettävissä olevaa vai syntyykö kertomus vasta historiantutkijan työn tuloksena? Kolmas käänne tapahtui 1980-luvulla kerronnallisten näkökulmien laajetessa yhteiskuntatieteiden ja psykolo-

gian alueille, mikä merkitsi esimerkiksi yksilön identiteetin hahmottamista "sisäisenä kertomuksena" Jerome Brunerin edustaman narratiivisen psykologian tapaan. Neljänneksi käänteeksi Hyvärinen hahmottaa edellisen kanssa samanlaisen väljemmän kulttuuri-ilmiön, jossa kertomuksen käsite sai enenevää roolia julkisessa keskustelussa ja politiikassa.

Teologitaustainen lukija jää tässä pohtimaan, miten teoksen kysymyksenasetteluista syrjään jäänyt niin kutsuttu narratiivinen teologia asemoituu Hyvärisen jaotteluun. Mikäli narratiivisen teologian ymmärtää Raamatun kerronnan ensisijaisuutta korostavana ja historialliskriittistä lähestymistapaa opponoivana hermeneuttisena ohjelmana, se lienee velkaa kirjallisuus- ja kielitieteelliselle kerronnalliselle käänteelle. Jos taas kertomuksen merkitystä uskonnolle lähestyy yksilön kokemustodellisuudesta, identiteetistä tai itseymmärryksestä käsin, lähtökohdasta paikallistuu toisaalle. Molemmissa tapauksissa narratiivisen teologian taustalla on muilta tieteenaloilta omaksuttujen kysymyksenasetteluiden ohella myös 1900-luvun teologien omaa teoreettista pohdintaa, joka on vaikuttanut teoreettiseen keskusteluun laajemminkin.

Keskeisin oivallus Hyvärisen artikkelissa ja koko teoksessa on kuitenkin tarkastelun keskittäminen kysymykseen, mikä siirtyy, kun "kertomus" vaeltaa tieteenalalta toiselle? Termistön osalta rajanylitykset ovat helposti todennettavissa, mutta mitä itse asiassa tapahtuu kertomuksen käsitteelle, kun siirrytään toisenslaiselle tieteenalalle? Hyvärinen onnistuu osoittamaan, että ei ole olemassa yhtä eri disiplineille yhteistä kertomuksen käsitettä vaan monia. Usein rajan yli siirtyy vain kertomuksen metafora, kuten puhuttaessa elämästä kertomuksena tai kertomusten elämisestä – tällöin yhteys kertomukseen kirjallisena lajityypinä tai kerronnan tuotoksena katkeaa.

Nämä kokoelman peruslähtökohdat asettavat tavalla tai toisella kerronnallista tutkimusta tekeväille tietoteoreettisen haasteen: toisilta tieteenaloilta lainattujen käsitteiden ja teoreettisten mallien käytössä on oltava tietoinen rajanylityksiin liittyvistä riskeistä. Mikäli matkaan lähtee liian kepeästi, käsitteellinen tarkkuus uhkaa kadota – mikäli mukaan pyrkii pakkaamaan koko toisen tieteenalan teoreettisen kalustuksen, matka katkeaa raja-asemalle. Kokoelman anti ei ole kuitenkaan kyyninen, sillä sen teoreettiseen pohdintaan painottuneet artikkelit pyrkivät tarjoamaan esimerkkejä onnistuneista rajanylityksistä.

Kirjan artikkelit on jaettu kolmen teeman alle, joita ovat käsitteellinen, materiaallinen ja kontekstuaalinen näkökulma narratiivisiin teorioihin. Teologille antoisia olivat Hyvärisen artikkelin ohella esimerkiksi Kuisma Korhosen kulttuurisesti jaettu trauma käsittelevä artikkeli sekä Brian Schiffin osuus, joka punnitsee narratiivista psykologiaa eri näkökulmista. Toimituksellisesti onnistunut ratkaisu on päättää kokoelma Andrea Deciu Ritivoin kommenttipuheenvuoroon.

Kokoelman päämääränä ei ole houkutelua lukijaa kulkemaan artikleissa valmiita polkuja vaan tarjota pikemminkin esimerkkejä matkanteon tavoista tieteenalojen välillä. Huolimatta siitä, että markkinoilla on saatavilla lukuisia narratiivista analyysiä käsitteleviä tietokirjoja, kerronnallisen tutkimuksen monitieteinen matkaseurue ei tarjoa valmista työkalupakkia tutkijan hyödynnettäväksi. Pikemminkin tutkimusmenetelmien jäsentyminen on osa sitä prosessia, jota tutkija käy haastaessaan lähteitään tutkimuskysymyksillään ja peilattaessaan kysymyksenasetteluaan aiempaan tutkimuskirjallisuuteen ja erilaisiin teoreettisiin malleihin.

Onnistunut monitieteisyys edellyttää käsitteellistä selkeyttä ja sen hahmottamista, millaisiin teoreettisiin taustoihin lainatut käsitteet liit-

tyvät. Teoreettisesti rönsyilevän kerronnallisen tutkimuksen monitieteiselle kentälle julkaistu artikkelikokoelma tuo kaivattua käsitteellistä selkeyttä ja myös mielenkiintoisia avauksia. Teos on suositeltavaa luetavaa kerronnallisesta tutkimuksesta kiinnostuneille teologeille. Vaikka monitieteisyys ei ole itsessään tavoiteltavaa, teologien on suositeltavaa seurata sisartieteiden piirissä käytyä keskustelua kerronnallisesta tutkimuksesta, mikäli käyttää lähteinä kertomuksellisesti jäsentäviä aineistoja.

OLLI VIITANIEMI
TEOL. MAIST., KUOPIO

TAPANI INNANEN JA VELI-MATTI SALMINEN (TOIM.)

Virsi ja laulu Suomessa: Teksti, kokemus ja kasvatus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 120. Helsinki: Kirkon tutkimuskeskus 2014. 468 s.

Rakkaat työtoverit, arvoisat kanttorit. Tämä kirja on ennen kaikkea suunnattu teille ja muille virsitutkijoille, mutta toki myös meille muille oman kiinnostuksemme mukaan. Kyseessä on Tapani Innasen ja Veli-Matti Salmisen toimittama tutkimus virsilaulusta. *Virsi ja Laulu Suomessa: Tekstit, kokemus ja kasvatus* on monipuolinen katselmus suomalaiseen virrenveisuuseen, virsien merkitykseen ja niiden kokemiseen elämän eri taitekohdissa.

Teoksen alussa on Innasen ja Salmisen projektiesittely, joka sisältää niin katsauksen artikkelien kirjoittajiin, syihin projektin taustalla kuin aikaisempaan virsitutkimukseen Suomessa. Esitellessään tutkimushankkeensa taustaa ja artikkelikokoelman kirjoittajia, Innanen ja Salminen tuovat esille jo vuonna 2008 esiin nousseen ajatuksen, että erityisesti

muiden tieteenalojen kuin musiikin ja teologian näkökulmat puuttuvat aikaisemmasta virsitutkimuksesta lähes kokonaan. Siihen tämä tutkimus haluaa osaltaan olla vastaamassa. Artikkelikokoelmaa lukiessa herää kuitenkin kysymys, saavutettiinko tavoite. Teoksen 15 kirjoittajasta vain kahdella on muu kuin teologinen tai musiikillinen tutkinto.

Teos on jaettu kolmeen pääosiin: ensimmäisessä osassa ”Teksti, sävelet ja tulkinnat”, käsitellään kasaalitoimituksiin ja jumalanpalveluksiin liittyvien virsien käyttöä ja sanomaa sekä virsitekstien antamaa kuvaa perheestä. Toisen osan ”Virsi, laulu ja kokemukset” keskeisinä teemoina ovat virsien subjektiivinen kokeminen ja subjektiivisten kokemusten yhteisöllinen merkitys. Osion viidestä artikkelista kaksi keskittyy kauneimpiin joululauluihin, joissa lauletaan virsien sijaan hengellisiä ja puolihengellisiä joululauluja. Kolmas osio on ”Hengelliset laulut, kasvatus ja elämäntilanne”, joka nimensäkin mukaisesti kuvaa hengellisen musiikin näkymistä niin ihmisen kouluvuotena kuin varhaisaikuisuudessaakin. Siinä käsitellään alakoulujen arjessa näkyvää hengellistä musiikkia, *Nuoren seurakunnan veisukirjan* uskonopetuksia ja hengellisen musiikin merkitystä nuorten aikuisten opintiellä. Kolmanteen osioon jäin kokonaisuuden kannalta kaipaamaan keski-ikään tai jo vanhuuteen ehtineiden ihmisten näkökulmaa.

Teoksen artikkelit ovat vahvasti itsenäisiä kokonaisuuksia, joten niitä ei tarvitse välttämättä lukea sisällysluettelon järjestyksessä. Suosittelen kuitenkin perehtymään artikkeleihin aihepiiri kerrallaan, sillä osioiden artikkelit tukevat toisiaan, vähäisestä toistosta huolimatta.

Poikkeuksen tekee teoksen ensimmäinen artikkeli, Leevi Ruonakosken kirjoittama ”Kansan ääni virsikirjassa”. Ennen muihin teoksen artikkeleihin perehtymistä kannattaa tutustua Ruonakosken kirjoitukseen. Se käsittelee perusteellisesti